

Роль емоційного фактору в організації виховного процесу ордену єзуїтів Навольська Г.І.

Україна,

Тернопіль, Тернопільський національний педуніверситет імені Володимира Гнатюка

Стаття посвячена ролі емоціонального фактора в організації виховного процесу ордену єзуїтів. Автор розглядає методи і принципи виховання в цих навчальних закладах.

На сьогоднішньому етапі важливою складовою освітньої системи є виховання. За визначенням С. У. Гончаренка: «Виховання – це процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів [1,53]. В умовах утвердження української держави вироблення новітньої виховної доктрини є першочерговим завданням. Для цього неабияк важливо вивчення історичної спадщини.

«Предметом виховного впливу є воля вихованця, за допомогою якої можна значно підсилити ефект виховних впливів, мобілізувати психіку на вдосконалення позитивних та усунення негативних якостей, на постійне самовдосконалення» [9,426]

Важливу роль виховання як процесу під час якого відбувається вплив на свідомість та підсвідомість розуміли і по-новому використовували єзуїти.

„Товариство Ісуса” – орден, який виник в епоху Реформації та постав на захист католицької віри і зосередив свою роботу на двох основних напрямках: проповідництво та виховання молоді [4, 237]. Вони вирізнялися з поміж решти чіткою ієрархією і суворою дисципліною. Вся система освіти і виховання єзуїтів була підпорядкована чітким правилам, які регламентували весь розпорядок та діяльність ордену загалом.

Дослідженням діяльності ордену займалися А. Ільїн, Т. Грізенгер, Г. Бемер, І. Крип'якевич, К. Шмідт та інші.

Одним із основних факторів, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності є емоційність. Його єзуїти широко впроваджували у виховному процесі, використовуючи методи безпосереднього й опосередкованого впливу, а також метод самовиховання.

В основу випробовувань совісті та духу покладено «*Exercitia spiritualia*» («Духовні вправи»), автором яких є І. Лойола, засновник ордену. Духовні вправи єзуїт виконує двічі (під час новіціату та в час додаткового іспиту). Вони розраховані на період від 8 до 28 днів і призначені для підготовки людини до нового життя [3, 15]. Це можливо лише тоді, коли перейдеш через усі етапи духовних вправ: від споглядання страстей Господніх, відчуття запаху пекла, роздумування над своїми гріхами зокрема і життя загалом, до відчуття цілковитої гармонії і єдності з Богом. «Екзерції», на наш погляд, були водночас і засобом релігійного виховання і самовиховання, навіть другим більшою мірою. Під час виконання

вправ не було місця сліпому підпорядкуванню волі, це віддзеркалення найчистіших душевних поривань.

„Головним стимулом навчання виступав принцип змагальності, широко практикований у найрізноманітніших формах” [10, 18]. Дисципліна також підтримувалась духом суперництва. Кожен учень мав «пару», який був і суперником, і, водночас, наглядачем [2,628]. Він мав право і навіть повинен був виправляти помилки іншого, а також вважався винуватцем невиправлених помилок. Вихованець міг реабілітуватись, якщо в той день помітив якийсь недолік свого товариша і доповів про нього [7, 144].

Принцип змагальності використовувався і в класах. Для цього існував поділ на «римлян» і «карфагенян». Це був основний виховний засіб єзуїтів. Вони вважали, що «хто вміє майстерно збуджувати змагання, той володіє найбільш надійним допоміжним засобом для здійснення вчительського обов’язку» [5,280].

Щоб зберігати і збуджувати дух суперництва використовувався широкий спектр нагород. Існували щоденні нагороди, премії, присвоювались почесні звання (цензори, претори, декуріони і т.д). Для покарання гірших учнів використовувались осяччі ковпаки та «ганебні лави» [8,138].

Модзалевський вважає, що єзуїти повчали своїх учнів, «що немає нічого почеснішого, ніж випередити товариша, і нічого ганебнішого, як дозволити іншому обійти себе в знаннях... і поведінці» [5,280]. Оголошення імен переможців та вручення нагород відбувалось у святковій атмосфері. Кращі учні зберігали свої привілеї і після закінчення школи [5,281].

Засобами естетичного виховання вибирали яскраві приклади публічного ораторського мистецтва, організацію театральних вистав. «Єзуїтська шкільна практика надавала багато менше уваги, ніж у протестантів, богословській лектурі, шукаючи шляхів до виконання католицької побожності в емоційній сфері – через залучення учнів до яскравих церковних процесій, юнацьких релігійних братств і театралізованих вистав (звідси бере початок так звана *шкільна драма*)» [10, 13].

Догляд за німцями мав на меті утвердження у новиків любові до ближнього через споглядання людських страждань. Тут варто зазначити, що коли в Європі бушувала чума, і люди майже не покидали своїх домівок, єзуїти чи не єдині, хто опікувався хворими, навіть, незважаючи на небезпеку зараження і смерть.

Єзуїти належно оцінили роль емоційного фактору у педагогічному процесі. Вони чудово розуміли, що «людину не можна примусити бути моральною – потрібно її переконати, пропустити знання через її емоції, почуття, психіку, через свідомість з тим, щоб висловленні моральні цінності стали її власним надбанням» [6,17].

Загалом можна зробити висновок, що вся виховна система єзуїтів була побудована на емоційності, що робило навчальний процес цікавим і вигіно вирізняло її з поміж решти навчальних закладів того часу. Це було нове, динамічне явище, що швидко поширилось по всій Європі.

Література

1. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник.* – К.: Либідь, 1997. – 376с.
2. *Энциклопедический словарь / изд. Брокгаузъ Ф. А. Ефронъ И. А. /.* – С-Петербург, *Типо-Литографія И. А. Ефрона, Прачешный пер., № 6.* – 1894. – т. XIII. – С. 624 – 633.
3. Ильин А. *Иезуиты и их влияние на историю человечества.* – М.: Типография т-ва И. Д. Сытина, 1905. – 79с.
4. Крип'якевич І. *Всесвітня історія: У 3 кн. Кн.2. Середньовіччя і нові часи.* – К.: Либідь, 1995. – 424с.
5. Модзалевський Л. Н. *Очерк истории воспитания и обучения с древнейших до наших времен (Научная редакция, вступительная статья, предметный указатель М. В. Захарченко, - СПб.: Алетейя, 2000.* – 429с.
6. Сухомлинська О. *Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей // Шлях освіти.* – № 4. – 2002. – С.13 – 18
7. Циглер Т. *История педагогики (под ред. Ананьина С. А.).* – Петербург – Киев, Книгоиздательство “Сотрудникъ”. – 1911. – 501с.
8. Шмидт К. *История педагогики К. Шмидта, изложенная во всемирном историческом развитии и в органической связи с культурной жизнью народов (перевод Циммермана Э.* – М.: Изд. К. Т. Солдатенкова, Т. 4, ч.2, 1881. – 520с.
9. Ягунов В. В. *Педагогіка: Навч. Посібник.* –К.: Либідь, 2003. – 560с.
10. Яковенко Н. *Латинське шкільництво і “шкільний гуманізм” в Україні // Київська старовина.* – №1-2. – 1997. – С.11-27